

Kakor kaže izkušnja, mu je dovoljeno, da vleče za vrv zvona, da gre poleti za pastirja na planino ali za natararja v kako letovišče. Tudi si lahko kot vodnik tujece ogleda ponosne gore svoje domovine. Taki posli torej ne sodijo na Tirolskem v kategorijo zavirajočih postranskih poslov. Na Gorenjem Avstrijskem omogoča učitelju dohodek 1200 K vzdrževanje vseh moči za svoj poklic in svoje rodovine. Na Dolenjem Avstrijskem je ta namen dosegljiv, če dobi mož na leto 1400 K. Češko in Moravsko dovoljuje plačilni minimum 1200 K, Šlezija 1400 K, Štajersko 1200 K, Koroško in Kranjsko 1000 K, in to gre tako dalje v pisani menjavi, dokler ne napravi Galicija žalostnega konca s 700, reci in zapiši z velikimi latinskimi črkami: sedemsto kron. Sedemsto kron! — Mož in žena in sedem otrok — normalno stanje učiteljske rodovine — naj žive ob teh dohodkih celo dolgo leto! Tu se pač pogube vse misli ob podobi sree pretresujoče bede!

Ako iščemo spričo dolge in pisane številčne vrste, ki se v nji prezentujejo minimalni dohodki avstrijskega učiteljstva, vezoče niti, vodeče misli, ki naj bi izdajali nekaj takega kot sistem, tedaj se mučimo zaman. Ako bi hoteli vkljub temu govoriti o sistemu plačevanja, tedaj more biti to samo sistem najizrazitejše brezsystemnosti. Popolno nedostajanje sistematiške skupnosti se kaže v kričeči obliki z neverjetno razliko med Šlezijo in Galicijo. O možu, ki ima kot rodovinski oče letnih dokodkov 1400 K v belskem okraju, domnevajo, da bi izhajal ravno s polovico te vsote, ako se preseli za streljaj, prekorači Bialo in se naseli v Galiciji. V obeh bivališčih pa ima iste trgovine in obrtnike, dvojno mesto Belsko-Biala. Tako postane v Avstriji nemogoče dogodek in ima v zakonu zaščitno obliko!

Vse zakone, ki so krivi takih raznolikosti prejemkov, smo dobili legalnim potom, vsi so sankcionirani in vsi slone na enih in istih tleh, na § 55. državnega šolskega zakona. Kako široka mora vendar biti podstava, ki more nositi tak babilonski stolp! In kako sirovo in trdo kaznuje resnica vero v tako širokost laži! Zakaj pripovedke o cenah in drugih deželah, o krajih, kjer živiš napol zastonj. in o krajih, kjer moraš vse dvojno plačati, sodijo danes, v dobi tako razvitega prometa, v deželo pravljic. Cena dežela — to ni v resnici nič kot ščit, za katerega se izkušajo skrivati pred pušicami pravične graje tista krivde polne vesti, ki so za krvavo zasluženno plačilo prevarale težko delajoč stan; ceni kraji — že davno jih ne poznamo in javno so raz-

kriti kot Potemkinove vasi. Minila so že skoro štiri desetletja, ko se je na splošnem učiteljskem shodu v Gradcu opovrgla legenda o cenah živil, ki so različne po kraju in deželi, in le obžalovati je, da vkljub temu še sedaj učinkuje tista legenda v trdovratno vzdrževanih razlikah učiteljskih plač. Celo krajevni sistem, ki sosedne šolske občine, katerih prebivalci si preskrbujejo svoje potrebščine iz istih virov, od istih trgovcev in istih obrtnikov, ločijo v drage in cene kraje in po tem učiteljstvu odmerjajo plače — celo ta nesrečni sistem ni še povsod umrl na svoji očividni nepravilnosti. (Dalje.)

Resni časi.

Vsak dan si pripominjamo nehote, kako zadržuje prosvetno delo klerikalizem, oni duh srednjega veka, ki tlači vse samo zato, da bi se nekaterim izvoljencem dobro godilo. Fraza je že postala primera, da je klerikalizem volk v ovčji podobi, zato tako malo izda vse naše delo proti njemu. Zadovoljni moramo torej biti, če se časih pokaže ta volk v svoji pravi podobi, da se malo globlje zamislimo, da pregledamo svoje in svojih nasprotnikov uspehe ter se vprašamo: Kam drži ta pot? V najbližji svoji okolici lahko spoznavamo volka vsak trenutek, a kaj, ko smo hitro pripravljeni govoriti o človeški slabosti in čez noč pozabiti, ali pa mislimo, da je le pri nas tako, kamor še ni prišla prava svoboda, da smo zaostali in podobno. Vse premalo poznamo klerikalizem, premalo imamo v evidenci stvari, ki bi nam dale dobro orožje v roke in kar je morebiti najvažnejše: premalo smo organizirani, da bi mogli z uspehom delovati proti taki falangi kakor je klerikalni sistem.

Sistem!

Ob asistenci najvplivnejših mož napada Lueger „gospodar Dunaja“ avstrijska vseučilišča, češ, da sejejo prevratne ideje, revolucijo, brezdomovinstvo in nevero. Preostaja nam še osvojiti si vseučilišča!

Kje so oni, ki ne vidijo klerikalne nevarnosti? Kje so oni, ki nočejo delati proti klerikalizmu zato, ker upajo, da bo sam razpal, oni, ki trdijo da se klerikalci ne branijo?! Če jim ne zadošča že napad na vseučilišča, naj si ogledajo citat iz govora kneza Liechtensteina: „Iz cerkve trpeče smo postali cerkev triumfujoča.“

Z Dunaja v Krakov.

Spisal Rudolf Dostal.

Bilo je hladno jutro na binkoštni petek, ko sem stal na severnem kolodvoru na Dunaju in si kupil vozni listek v Krakov. Bližal sem se torej izpolnitvi že davno gojene želje: videti toliko neznanega sveta, čuti milodoneči jezik, ki je v njem pel Adam Mickiewicz svoje ode, Henrik Sienkiewicz pisal svoje romane. Koliko sem že čital in slišal o poljskem narodu in sedaj naj vidim sam vse to! Sree mi je bilo polno pričakovanja in hrepenenja.

Že na kolodvoru je bilo opaziti dva elementa avstrijskega severa, namreč prevladujoči slovanski živelj in obilico židov. Kmalu nas je vlak odpeljal izpod kolodvorske strehe proti severu, najprej skozi II. okraj, potem čez dolgi dunavski most v XXI. okraj, Floridsdorf — tukaj je prva postaja — pa še pozneje, ko smo bili že daleč izven Dunaja, se je poznala bližina orjaškega mesta. Dunaj se rapidno širi proti severu. Izven XXI. okraja sem videl razne veletvornice, med njimi znano firmo Siemens & Halske za prozvajanje elektrike.

Vlak hiti dalje po Moravskem polju. Wagram, Aspern, Esslingen, Dürnkrot! Sama znana imena! Gledal sem skozi okno na tožno polje in si obnavljal zgodovinske podatke. Kakor nalašč je pripravljena ta velika ravan za moritev človeštva. In na robu te ravnine teče kakor „ogromna solza“ reka Morava. Tako žalostne vode še nisem videl: mirno, počasi vali svoje vodovje proti jugu. Na desnem bregu vidimo še zadnje goriške kraje proti severu, kjer rodi trs n. pr. znani Matzen.

Prepeljemo čez Dijo, ki je desni pritok Morave, in pridemo na Moravsko. Takoj se marsikaj izpremeni. Na postajah nas pozdravijo dvojezični napisi, v vlak vstopajo Moravani z milodonečo slovansko govorico. Kmalu sem v razgovoru z nekim novodošlecem, ki mi razkazuje okolico. V Hani smo. Kako lepa si, Hana, in kako rodovitna! Bilo je ravno poldne, ko sem izstopil v Ogrskem Gradišču, kjer sem prikijnil voznjo, da obiščem pičlo uro oddaljeni Velehrad, grobišče naših slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda. Solnce je toplo sijalo, ko sem korakal po pešpoti med njivami. Vprašal sem nekega poljskega delavca po poti. Veliko mi je razlagal, jaz pa malo razumel. Pa časih človek po instinktu pravo zadene. Bližal sem se gozdiču,

Triumfirajo! Vzroka imajo dovolj: baš zdaj so dosegli dva popolnoma in izrečno svoja ministra, v parlamentu predstavljajo najmočnejšo stranko — obenem stranko, ki jo podpirajo celo take stranke, ki se imenujejo sicer svobodomiseln.

Šesti katoliški shod bide z loparjem, in to kar naravnost po glavah; mogóče se spametujejo naprednjaki o pravem času in napravijo proti združenim klerikalcem napreden blok, ki bi bil edini zmožen v državni zbornici varovati koristi narodov proti plemstvu in hierarhiji. Ali bodo izprevideli, da se mora narod odločiti ali nazaj ali naprej, in da mora predvsem videti, da so se odločili njegovi voditelji, da so začeli brez strahu hoditi po svojih potih, ki so jih za prava spoznali, brez sporazumljevanj z načelnimi nasprotniki? Težko je upati, dokler se bodo sporazumljenja z drugimi narodi v zadevi skupnega napredka imenovala izdajstvo domovine, dokler bo smel kak Jeglič, ki mu je ves slovenski narod deveta briga, z uspehom kazati na svoje slovenstvo, sploh dokler bo veljalo za zadostno legitimacijo, če je kdo te ali one narodnosti. Poštenjake in lopove imajo vsi narodi sveta — zakaj bi se ne smeli naprednjaki združiti v povzdigo ljudske blaginje, ko smejo klerikalci z narodovim dovoljenjem biti mednarodni v dosego svojih nelepih, podlih smotrov. Podle pa moramo imenovati take smotre, ko vemo, da nimajo klerikalci ne enega razumnika, ki bi zagovarjal svoje prepričanje, to, kar res misli in čuti.

Posameznikom so često dokazali naši časopisi, pa tudi sodišča, da se njihovo „politiško prepričanje“ nikakor ne strinja z njihovim osebnim mnenjem, notranjim prepričanjem — pa niti jih ne oblije rdečica niti jim narod ne obrne hrbtna. Zakaj dobri Slovenci so, ki nikdar ne bodo prodali svojega naroda itd. Da so pa „katoličani“ drugih narodov „dobri“ — to je pa potrebno za časni in večni blagor „ljubega“ ljudstva.

Zakaj bi se torej naprednjaki ne smeli združiti z drugimi naprednjaki, ko gre vendar za prvi blagor ljudstva?

Pa ne smemo upati tega! Bodisi so sami preveliki šovinisti, ali pa jim volilec „ne dovolijo“. Za Boga, pomislite vendar, potem bi morali iti skupaj tudi s socialnimi demokrati — tega pa naš narod nikakor ne prenese!

O dlo čnega, skupnega nastopa poslancev se nam je težko nadejati, dokler ne bo ljudstvo drugačno.

ki me je kmalu sprejel v svojo hladno senco. Začul sem prvo kukavico in bil mi je njen pozdrav dobor omen. Nekako čudno mi je bilo pri srečanju v tem pričakovanju, kdaj ugledam Velehrad.

Pot se nekoliko vzdiguje, potem pa hitro pada proti robu gozda. Že stojim zunaj in zrem Velehrad v tako prijetni dolinici, kakršne še nisem kmalu videl. Kraj sam na sebi je sicer neznatn, krasi ga edino veličastna cerkev, v kateri počivata sv. Ciril in Metod. Cerkev je velikanska, najlepši v nji je veliki oltar, izdelan iz kararskega mramorja. Na sprednji strani spodaj ima tri prekrasne reliefe, katerih prvi kaže slovo umirajočega Cirila v Rimu od brata Metoda. Na dugem reliefu vidimo klečečega Metoda pred papežem Hadrijanom II., ki mu daje palij kot znak nadškofovskega dostojanstva. Tretji je najlepši: Metod blagoslavlja svoje vernike tri dni pred smrtjo. Tudi slike v cerkvi so jako lepe. Znamenite so korne klopi, tako po svoji starosti — stoje v cerkvi menda že okrog 200 let — kakor po svoji umetni rezbariji. Veličastna kupola je visoka 25 m. V bližini cerkve je kapelica, ki ji pravijo Cirilka. Baje je še izza časov sv. Cirila in Metoda. Seveda je sedaj popolnoma prenovljena in kaže gotski slog.

Šolstvo hočejo imeti klerikalci predvsem — dobro vedo, kje je izvor njih propada. Veda jim škoduje, tako da danes poka že na vseh koncih in krajih. Zato hočejo dobiti tudi vseučilišča v svoje roke, da bodo dogme tudi znanstveno dokazane!

No, tako hitro jim to ne pojde, medtem pa se hočemo potruditi, da pridejo uspehi vede med ljudstvo. Kar so dosegla vseučilišča kot znanstveni zavodi po trudu polnem delu, delu v znanosti in vedi, ki edino izključuje strasti ki gre mirno, a z gotovim korakom naprej, to hočemo nesti med ljudstvo, da začne samo misliti, da si bo znalo samo izbrati pot k sreči. V izobrazbi je moč, torej:

„Na delo med ljudstvo!“

Duh časa.

VII.

Na noge torej, drugače mnogobesedni, učeni in na videz zaslužni klerikalizem, učiteljstvo te kliče še vedno na odgovor! Prevelika bi bila sramota, da bi se tako slavna stranka s tako slavnimi pisatelji in govorniki ne upala stopiti v bran poštenja svoje stranke na dan pred borno, ponižano in od pamtveka zaničevano učiteljstvo! Ako noče ali ne more tega storiti, zahteva učiteljstvo kapitulacijo na vsi črti. Če hoče še v bodoče veljati naš klerikalizem z vodstvom in časopisjem vred za katoliško stranko kakor se vedno usti, mora respektirati učiteljstvo, pisati o njem dostojno v katoliškem in verskem duhu, nehati z zlorabo vere za dosego nadvlade, gojiti pošteno in dostojno polemiko na časnikarskem polju in v javnosti pri nastopih; biti spravljiv, miroljuben, odkritosrčen; podpirati narodno zavednost, jenjati s hujskanjem zoper šolo, učiteljstvo in druge stranke; strogo se držati v politiki verskih načel ter tudi po teh delovati, pisati in živeti; storjene krivice poravnati; zavzemati se z vso vnemo za povzdigo šolstva in urejevanja učiteljskega gmotnega stanja; gojiti ljubezen, spravljivost in resnicoljubnost v javnosti ter smatrati politiške nasprotnike za ljudi in ne za pse. — To so zgolj katoliška načela, samoobsebi umevna, na podlagi vere ter sprejemljiva za vsakega katolika. Ako sprejme naš klerikalizem te pogoje, smo kmalu skupaj. „Narod“ in „Učit. Tovariš“ bosta takoj odnehala, ker ne bosta imela več povoda napadati niti pisati obrambe. Mir bo potém med našim narodom; konec

Hodil sem še nekaj časa okrog, rad bi ostal še dlje časa v kraju, ki je bil za nas Slované nekdanj ne samo versko, ampak tudi kulturno središče. Pa ker sem hotel natančno ravnati po načrtanem programu, sem se napravil na povratek. Preden je gozdič odtegnil mojim očem kraj, nam Slovanom tako znamenit, sem sedel v travo, gledal v dolino in si v spominu obnavljal prve strani naše kulturne zgodovine in nikdar poprej mi niso ostala ona fakta tako dobro v spominu kot sedaj. Nato pa sem odšel v Ogrsko Gradišče. Slovaško mestece ni sicer kaj posebnega, vendar je v nekem oziru interesantno, ker je nek tip za slovaški živelj v vzhodni Moravski.

Večerilo se je že, ko sem nadaljeval svoje potovanje. Izmed krajev, mimo katerih smo se vozili, moram omeniti Prerov. Kakor znano je bilo to mesto torišče delovanja slavnega pedagoga Komenskega. In moravsko učiteljstvo je proslavilo njegov spomin z lepim spomenikom.

Pri Staudingu prestopimo na šlezjska tla, in sicer v zahodno polovico, vozimo se ob Odri, pridemo zopet nazaj na Moravsko in smo pri Oderfurtu (Privoz) v vzhodni šlezjski polovici. Od tu pa do Oderberga, 10 km daleč, je skoro en sam

bo potem s prepirom, sovraštvom in „bratomornim“ bojem. Potem bi postali v politiki močni v strah nasprotnikom — to bi bil res božji blagoslov. Ali bo pa naš klerikalizem to storil? Nikdar! Pregloboko je že padel, da bi mogel stopiti na to pot. Smejal se bo, ko bo to čital ter s hinavsko proti nebu zavitimimi očmi rekel: „Od učiteljstva se ne damo poučevati, kaj in kako naj delamo; mi smo že sedaj prava katoliška stranka z imenom S. L. S., ki ima za seboj ogromno število naroda brez učiteljstva in naprednjakov — ti naj nas pišejo v uho s svojimi nasveti, mi ostanemo kakor smo bli!“

S tem je natančno dokazano in povedano, kdo bi moral prvi stopiti na pot sprave. A sprava je pri našem klerikalizmu neznan pojem; boj, ubijanje, klanje, prepir, sovraštvost, razdor, nesložnost in krivi nazorji so njegovo delo, na katere je ponosen, trdeč, da je to katoliško delo, ali v resnici je pogansko! Ali ne bo temu konca? Menda nikdar, dokler bo imelo naše katoličanstvo take prvorce, voditelje, političke nazore. Kaj pa škof kot višji pastir in odgovornik za naše katoličanstvo pred Bogom in ljudmi? Hm, on odobruje vse to ter to celo blagoslavlja in priporoča. Njegovo geslo je: Mi ostanemo kakor smo bli! Po njegovem zgledu, z njegovo odgovornostjo in pod njegovim vodstvom se dogaja vse, kar smo dokazali, zato bo tudi odgovornost njegova jako težka.

Kar se tiče opombe o ustanovitvi društva katehetov v našem glasilu, je bila nepreklicno na svojem mestu. Učiteljstvo je tekom let jako napredovalo z raznimi metodiškimi spisi. Zadnja leta deluje „Slovenska Šolska Matica“ v tem smislu prav dobro, zato jo pri tej priliki jako priporočamo učiteljstvu in učiteljskim šolskim knjižnicam. Naša duhovščina pa, ki poučuje verouk po naših šolah, ni storila dosedaj v tem oziru prav ničesar. Slovenskih metodiških knjig za verouk ima doslej še prav malo, da ne rečemo skoraj nič. In vendar je zanjo verouk važen predmet na naših ljudskih šolah. Ne samo važen, marveč je tudi težaven predmet, ker se bavi skoraj izključno s samimi abstraktnimi, otroškemu razumu in duhu težkimi pojmi. Kdor hoče verouk z uspehom poučevati na ljudskih šolah, mora biti marljiv, pripravljen na pouk in imeti mora tudi temeljito pedagoško izobrazbo, da zna govoriti, misliti in ravnati z mladino v otroškem duhu. To delo ni šala, ampak resno delo. Kako se je to delo opravljalo po naših ljudskih šolah, to vemo mi najboljše. „Slovenec“ naj lepo molči, da mu drugič ne posvetimo,

kakor mu gre. Večinoma hodijo v šolo naši — zlasti mlajši — kateheti popolnoma brez priprave, razlagajo verouk kakor odraslim, ne vedoč, da imajo pred sabo neumne otroke. Ko pride do izpraševanja, pride tudi razočaranje. Učenci ne znajo nič, ker niso mogli razumeti gradiva, in sedaj poje navadno palica, da je groza! Kako naj se pa katehet pripravi na tako važno, težko in abstraktno gradivo brez metodiških knjig in nazorovanja? Zadnji čas je že, da se je v ta namen ustanovilo društvo katehetov, ki bo lahko blagodejno delovalo, če bo vztrajno in delavno. Do sedaj seveda ti gospodje niso imeli časa za tako važno delovanje, za politiko in agitacijo pa je bilo vedno dovolj časa. Mi se ne jezimo zaradi ustanovitve tega društva, marveč ga pozdravljamo, naša nevolja obstoji v tem, da se ta predmet zanemarja, površno opravlja, veliko ur ponekod zamudi in se na mnogih krajih postopa nepedagoško z ubogo šolsko mladino. Klerikalizem naj lepo javno izjavi, da odobruje sedanji šolski zakon in s tem odobruje tudi svobodno šolo. Drugače naj molči o svobodni šoli, ker se s tem samo smeši!

Smešno je, kako zna naš klerikalizem metati javnosti pesek v oči glede sedanje šole. Glede dopisa v „Slovenec“ št. 153, ki se poteza za nadzorništvo g. Štefana Primožiča, smo že odgovorili na drugem mestu našega glasila. Le to hočemo še pribiti, kar tam piše „Slovenec“, namreč: „Mi smo resnični prijatelji šolstva. Želimo torej, da se imenovanje nadzornikov vrši v versko-nravnem duhu, kakor je to tudi nedavno sam cesar v prestolnem govoru izrečno poudarjal.“ — Ravno v tem duhu jo jo zavel tudi „Domoljub“ št. 26: „Cesar in učiteljstvo. V prestolnem govoru je cesar naglašal, da se mora mladina v ljudskih šolah vzgojati versko-nravno. Krščanski poslanci so glasno odobrvali te pomembne besede vladarjeve. Žalibog, da se je liberalno učiteljstvo kaj malo oziralo na to, saj želje po ‚svobodni šoli‘ se nikdar ne vjemajo z versko-nravnim poukom. Naj bi bilo odslej bolje v tem oziru!“

Iz teh dveh izjav človek ne more presoditi, ali so klerikalni mazači javnega časopisja pravi ideoti, nevedni publoglavci, ali pa do skrajnosti zvijačni in hudobni, da z namenom varajo javno mnenje. Klerikalizem je resničen prijatelj šolstva? Od kdaj? Od pamtiveka je pisal najgrše in najostudnejše vedno proti sedanji šoli, učiteljstvo je pa vedno napadal, grdil, zasmehoval, zaničeval in oviral pri trudapolnem delu. Pred petimi leti nam je napovedal boj na življenje in smrt, in ta boj traja

kolodvor, in sicer zaradi premoga, zakaj tukaj spravljajo na dan ogromna bogastva premogo. Jezila me je temna noč, proga je sicer ves čas električno razsvetljena, a nisem mogel opazovati okolice, pa zato sem se odškodoval pri povratku.

Bilo je polnoči, ko sem dospel v Krakov. Čudil sem se tišini in miru, dasiravno šteje mesto 100.000 prebivalcev. Utrujen od dolgega pota in obilice novih vtiskov sem kmalu počival v Morfejem naročju. — Solnce je stalo drugo jutro že precej visoko na nebu, ko sem se zbudil. Napotim se v sredino, v kavarno. Večina kavarn se nahaja v prvem nadstropju. Tu sem spoznal prvič poljski šovinizem. Na svoja nemška vprašanja nisem dobil odgovorov. To se mi je pozneje še večkrat pripetilo. Čudno! Poljaki v parlamentu tako naklonjeni nemški vladi — doma v Galiciji pa radikalni narodnjaki!

Hajd na Vavel! Kaj je pravzaprav Vavel? Grič, na njem velikanski kraljevski grad, bivša rezidenca poljskih kraljev in stolna cerkev krakovska. Grad je sedaj prazen, umetnine in zgodovinske znamenitosti se nahajajo v muzejih v mestu. Okrog Vavela teče Visla, „ljubo ga objemaje“ kakor Krka okrog Novega mesta. Hodil sem ob orjaških zidinah, gledal doli v

leno vodo in mislil na Vando, nesrečno poljsko kraljico, ki se je vrgla tu dol iz obupa in studa pred vsiljenim, nepriljubljenim ženinom. Vali šumljajo, krijejo ta in marsikateri grob in tiho hitijo proti severu...

Nato pa v cerkev, v ta Pantheon poljske zgodovine! Tu počivajo jagelonski kralji, dalje Kočiński, general Poniatovski, Jan Sobieski, Avgust Saški, Štefan Batori in drugi. V lepi grobnici sam zase počiva velikan duha, pesnik Adam Mickiewicz! Primeren kraj! Med kralji sveta — kralj duha! Cerkovnik hodi s teboj in ti z mrkim očesom razkazuje ostanke in spomine nekdanje poljske slave. Povede te tudi v zakristijo, kjer vidiš nekdanjo poljsko državno zakladnico, oziroma samo njene ostanke. Med različnimi zlatimi in srebrnimi posodami, ornatimi, križi i. t. d., te zanima posebno velika zlata roža, ki jo je poslal papež Klemen XII. ženi kralja Avgusta III. Kaj takega še nisem nikdar videl. Samo zlato, rumeno in blesteče!

V cerkvi sem opazil nenavadno mnogo ljudi. In pozneje sem se prepričal o veliki poljski pobožnosti. Nekega večera stopim v cerkev, kjer se je ravno vršila majnikova pobožnost. Vsa zbrana množica je pela neko Marijino pesem. A ne tako

še danes z neprestanimi napadi, da smo prisiljeni stati v obrambi za čast šole in učiteljstva. Ali pomeni to biti prijatelj šolstva? To je grda laž — klerikalizem je bil, je in ostane neizprosno sovražnik šolstva, to je pribito. Najbolj smešno je, da niti noče vedeti, da je papež Pij IX. proklel sedanji državni šolski zakon, ker je bila šola in učiteljstvo z njim iztrgano iz rok klerikalizma ter je bilo postavljeno na proste noge. Šola in učiteljstvo je postalo svobodno in to je tista zloglasna „s v o b o d n a š o l a“, ki jo še danes proganja klerikalizem kot nekaj grdega, pregrešnega, kot strah ljudstva. Naprednjaki bočejo pa to šolo obdržati, kakršna je sedaj, zato poudarjajo, da se bodo vedno potezali za svobodno šolo kot neko nedotakljivo lastnino.

To papeževo prokletstvo ni še do danes preklicano, a v kljub temu je novi šolski zakon rodil v Avstriji obilnega blagoslova in tudi naš slovenski narod je deležen v obilnosti tega blagoslova moderne svobodne šole, ki je v očeh našega klerikalizma prokletstvo za naš narod, kar je dr. Šusteršič javno povedal. Učiteljstvo mora priseči pri nastopu svoje službe, da se bo držalo šolskih zakonov. Kateri učitelj se je pregrešil zoper svojo prisego? Z imenom na dan, hudobni obrekljivci! Mi se ne bojimo javne kritike, a ta mora biti poštena, odkrita in resnična! Ako kdo kaj zagreši proti odgoji, le na dan z njim z imenom in priimkom, a ves stan blatiti neprestano po krivem in s hudobnim namenom, to si prepovemo enkrat za vselej! Ti ljudje se sedaj sklicujejo na versko-nravno odgojo, ki jo je cesar poudarjal v prestolnem govoru, kar je že nekaj samoobsebi umljivega in starega, kolikor je novi šolski zakon star. Naš klerikalizem razume pri imenovanju nadzornikov nekaj drugega, da mora biti nemreč novi nadzornik klerikalec, ki bo na videz jako pobožen drugače pa hudoben, zvijačen, obrekljiv, lažnjiv, breznačaje, denuncijant in podrepnik sedanjega pokvarjenega klerikalizma. Takih nadzornikov se bo znalo učiteljstvo kmalu znebiti, naj le poizkusi klerikalizem svojo srečo! — Sedaj poudarjajo ti ljudje državni šolski zakon, a v resnici so vedno bili, so in bodo proti njemu. Tako vsarajo naši klerikaleci javno mnenje neprestano na katoliški podlagi. Mi tudi izražamo željo: Naj bi se že enkrat izpreobrnil ti trdevratni, hudobni in zvijačni nasprotniki šolstva v veliko korist šole in naroda! (Dalje.)

kot pri nas, zaupno in milo. Ne! Ampak nekako fanatično, mogočno, zdelo se mi je kot nekaka bojna pesem, junaška in zmagujoča. Pozneje sem nekje čital, da so Poljaki zato tako pobožni, ker upajo od Boga zopetno obnovitev svojega bivšega kraljestva.]

Z Vavela zopet nazaj v mesto, in sicer na glavni trg. Tukaj stoje Suknjenice (Tuchballen), palača v gotskem slogu, središče poljske zgodovine in kulture. V prvem in drugem nadstropju se namreč nahajajo muzeji in galerija slik. Tu se lahko prepričaš, kaj so Poljaki že dosegli v umetnosti. Izmed obilice slik mi je omeniti eno najlepših in največjih: „Neronove baklje“, delo Siemiradzkega. Slika pokriva celo steno: kristjani, pribiti na križe, oviti s slamo, osmoljeni — že gore, pogled uprt v nebo, spredaj ob balustradi v nosilniku sedi Nero, poleg njegova Popea in pogled poln groze mu je obrnjen v goreče kristjane. Slika učinkuje izredno globoko, in vedno stoji pred njo mnogo ljudij, ki jo dolgo dolgo opazujejo. — Lepa je tudi slika „Kočuško pri Raclavicah leta 1794“, znana pod imenom „Finis Poloniae“, ki predstavlja izgubljeno bitko Poljakov za svojo svobodo. — Omeniti mi je še sliko „ruska trojka“: voz, v kateri so vpreženi trije konji, vidijo se njihove vzdignjene noge in

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljski krožek Št. Vid pri Ljubljani je imel svoj II. letošnji sestanek 21. t. m. pri „Slepem Janezu“. Ob lepem vremenu se je zbrala prav velika družba in tudi Ljubljana je bila dobro zastopana.

Tovariša Gregorin in Jelenc sta poročala o shodu avstrijskega učiteljstva na Dunaju, ki je bil 2. t. m. res imponanten, na katerega pa noben slovenski poslanec ni imel časa priti. Govor je bil še o drugih stanovskih zadevah. Le prehitro je potekel čas v tej lepi družbi.

Na snidenje v januarju!

Slov. učiteljsko društvo kočevskega okraja. Na zborovanju dne 5. decembra ne bo na dnevnem redu revizije društvenih pravil, ampak: 1. Hospitacija pri tov. Betrianiju (risanje). 2. Poročilo tov. Štefančiča o zborovanju na Dunaju. 3. Slučajnosti. Posebna vabila se ne razpošiljajo. —an—

Zborovanje postojnskega učiteljskega društva se je vršilo dne 19. t. m. v Postojni ob navzočnosti 23 članov, kar je mnogo premalo z ozirom na zanimiv dnevni red in lepo vreme, zaradi česar je to zaniknost tov. predsednik jako ostro ožigosal, rekoč: „Mi, ki smo se zbrali, se nismo zbal daljnega pota in žrtve za pot; zakaj za nas je to res žrtev. O ne in o ni, ki so tudi danes izostali brez pravega vzroka od zborovanja, se pa gotovo ne bodo branili poviška, ki ga jim mi priborimo s trdim delom. Sramota pa vsem, ki nas za to celo — zasmehujejo!“ Brzobjavno so se oprstili učitelji vipavski zaradi obilega izvenšolskega dela.

Po presrčnem pozdravu je na to 1.) poročal tov. predsednik-delegat o vseavstrijskem učiteljskem zborovanju delegatov na Dunaju. Njegovo poročilo je bilo prav zanimivo ter se je sprejelo z odobravanjem; le o fakičnih uspehih tega zborovanja ni mogel ničesar poročati, ker se je deputacija mnogo kasneje napotila v posete k ministrom. Toda tudi ti niso podali nikakšnih pozitivnih odgovorov z ozirom na izboljšanje deželnih financ, češ, da bi se s tem kršila avtonomija kronovin, ako bi ukazali te podpore porabiti za izboljšanje učit. plač. Zato le mimogrede vprašam, ali se ne bi moglo od vlade dobiti posebnih rednih letnih prispevkov za zvišanje naših plač?

Za to naj bi se zavzel g. drž. poslanec Hribar. Rekel je že prvo, naj reče torej še drugo! Iskrena hvaležnost učiteljstva mu je zagotovljena!

2.) Prav dobro je poročal tov. šol. vodja Juvanec o izvenšolskem delovanju učiteljstva ter so se na to soglasno sprejele vse one točke, ki jih je glede tega predlagal

globoke razi v cesti; slika je en face, postirana je jako ugodno, in sicer namenoma, namreč na povprečni steni koncem dvorane. Ko stopiš noter, bi se skoro umaknil nasproti dirjajočim konjem.

Zanimiv je narodopisni muzej s svojimi narodnimi nošami, različnimi izdelki i. t. d.

Trg pred Suknjenicami se imenuje „Rynek slowy“, tukaj prodajajo okoličani svoje pridelke. Zanimivo jih je gledati v narodni noši, te ponosite, skoroda aristokratske postave v dolgih belih suknjah z rdečimi pošitki. — Okolo 1. okraja, Srodomešćie (Sredomešće), je napravljen po dunajskem vzorec „Ring“, samo da mi je v Krakovu veliko bolj ugajal. Na Dunaju je edino drevored v Krakovu pa park. Tu se je na binokšno nedeljo izprehajala ogromna množica, tu sem se naslajal ob mehki, blagglasni govorici lepih naših severnih sester. Ti nasadi so pravi blagodar za prebivalstvo, saj od okolice, ki je pusta in gola, ne morejo dosti imeti.

V vzhodnem delu mesta je okraj „Kazimierz“, kjer se nahajajo sami židje in teh je tretjina krakovskih prebivalcev. Da jih je toliko, se imajo Poljaki zahvaliti svojemu kralju Kazimiru iz XIV. stoletja. Ta je namreč imel židovsko ljubico,

tov. Pesek na skupščini v Radovljici. Peskov referat, kakor tudi te točke so izšle v posebni brošuri, ki stane 40 h.

3.) Soglasno so bili izvoljeni na predlog tovariša Stritarja sledeči tov. v odsek za izvenšolsko delovanje: Dragotin Česnik, nadučitelj v Knežaku; J. Brinar, ravnatelj v Postojni; F. Juva- nec, šol. vodja v Postojni; Fr. Punčuh, nadučitelj v Vrhpolju; Fr. Mercina, učitelj v Vipavi; J. Grad, nadučitelj v Košani; J. Kobal, učitelj v Dolenji vasi pri Senožečah; J. Lipovec, učitelj v Bukovju, Fortunat Lampret, učitelj v Trnovem in gđ. Marica Dovganova, učiteljica v Zagorju.

4.) Pri raznih predlogih prečita najprej tov. Česnik „Zavezin“ dopis z dne 19. oktobra t. l., s katerim naznanja dru- štvo, da letos izplača banka „Slavija“ — „Zavezi“ 4033 K 34 h, in sicer po dogovoru iz l. 1890.

To so pridobili naši „Zavezi“ oni učitelji in učiteljice, ki so zavarovani pri tej banki, in sicer brez vsakih odtegljev. „Slavija“ plačuje namreč od vsakega učitelja, ki je zavarovan pri nji, nekaj odstotkov v dobro „Zavezi“.

Z ozirom na to predlaga tov. Česnik, da se vsak učitelj in vsaka učiteljica zavaruje le pri „Slaviji“.

Novo izvoljenega odseka pa naj bo med drugim dolžnost sestaviti seznam vseh zavarovancev pri banki „Slaviji“ iz na- šega okraja, dalje kateri še sploh niso zavarovani ali pa pri tujih bankah. — Predlog je bil sprejet soglasno.

Končno še tov. nadučitelj Rudolf Horvat stavi sledeči predlog: Z ozirom na veliko nevarnost, ki preti otrokom na paši, zlasti njihovi pravosti, predlagam: 1.) vsak učitelj-preda- vatelj se oziraj pri roditeljskih večerih tudi na to tako pereče vprašanje; zakaj otroci ne le da zamujajo s pašo redni šolski pouk, oni se privadijo tudi mnogim drugim nerednostim; 2.) učitelj pazi tudi na vedenje šolarjev na paši, bodisi sam, ali pa tako, da poizve pri starejših pastirjih o šoloobiskujočih otrokih; 3.) kakor hitro zapazi kake nerednosti, naj jih po možnosti odpravi s šolskimi kaznimi, v obratnem slučaju pa pokliče starše takih razbrzdanih otrok, da jih oni doma primerno ka- znujejo in pogostoma nadzorujejo na paši sami.

Tudi vse te točke so bile soglasno sprejete. S tem je bil dnevni red zborovanja izčrpljen, in tov. predsednik ga zaključil z veselim upanjem, da bo zlasti novoizvoljeni odsek za izven- šolsko delovanje uspešno mogel delovati za napredek našega stanu in v blagor našega naroda.

Štajersko.

Upravni odbor „Zveze štajerskih učiteljev in učiteljic“ ima v nedeljo, dne 8. decembra t. l., ob 11. uri pred- poldne v okol. šoli v Celju svojo sejo. — Dotlej izvolijo po- samna društva določiti v smislu pravil svoje delegate.

V o d s t v o.

in zaradi nje je protežiral ves njen rod. Hodil sem dolgo po tem okraju, gledal različne Arone in Mojzese v dolgih kaftanih, opazoval firme, kjer je najbolj zastopano ime „Liebeskind“.

Omeniti mi je še dve cerkvi: Marijino na glavnem trgu, in sicer zaradi krasnega triptira, umetno delo Vida Stosza, izrezano iz enega samega kosa, in pa cerkev na Skalki, kjer je umoril kralj Boleslav škofa Stanislava. Na steni kažejo pod steklom madeže krvi, seveda je moral zob časa ta znamenja izbrisati, zakaj jaz nisem ničesar več opazil.

Impozantno je gledišče, moti edino obilica oken. Tudi univerza je lepa, v sebi hrani mnogo zanimivosti. Na mizi, kjer je bila podpisana zadnja delitev Poljske, sem pisal svoje raz- glednice.

Preden sem se posvilil od Krakova, sem še obiskal tako- zvani „Kopiec Kosciuszko“ (Kočiuškov grič), ki ga je poljski narod zanosil z rokami svojemu junaku v spomin. Še enkrat sem pregledal z griča mesto, tudi tja na eno uro oddaljeno rusko zemljo mi je zrlo oko, premišljeval sem to žalostno poljsko usodo in želelo se mi je, da dobro razumem, kako da ne morejo Poljaki zabiti svojega nekdanjega kraljestva.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico zboruje dne 5. decembra ob 10. Na dnevnem redu so važni dopisi, razna poročila društvenih odposlancev in nujne stanovske stvari.

Na obilno ali najboljšo na polnoštevilno udeležbo vabi imenom društvenega odbora

Avguštin Požegar, t. č. načelnik.

Društvo „Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks“. Donesek po 2 K za slučaj smrti dne 5., oziroma 6. septembra društvenika Pavla Matschka in Vekoslava Strmška je treba pla- čati tekem decembra 1907. — Obanem se opozarja, da niso zadnje oznanjenih doneskov za štiri smrtne slučaje plačali še mnogi društveniki nujno se prosi, da se to čimprej zgodi.

Odbor.

Slovenjebistriško učit. društvo je po daljšem presledku zborovalo 21. t. m. v Slov. Bistrici. Predsednik tov. Polanec pozdravi navzoče ter čestita v imenu društva sicer odsotnim gđ. članicam Hinterlechnerjevi, Kunejevi, Stegnarjevi, Treotovi in tov. Varlu, ki so v tem terminu prebili drugi izpit. Za tem se prečitajo in odobrijo zapisniki zadnjih zborovanj.

Izmed dopisov omeni tov. Polanec one glede tožbe okr. šolskega sveta napram našemu društvu; zadeva stoji sedaj v tem stadiju, da je okr. š. svet poslal vso stvar dež. šol. svetu, dočim se spravili predsednika tov. Polanca — ki izvršuje vse sklepe le v društvem imenu — v disciplinarno preiskavo...*)

Z odobravanjem se je vzel na znanje dopis banke „Slavije“, ki je sklenila z „Zavezo“ pogodbo, s katero se „Slavija“ zaveže plačevati „Zavezi“ nekaj odstotkov od vsakega člana „Zavezinih“ društev, če se zavaruje pri nji.

Peskove brošure „Na delo med ljudstvo!“ so se takoj raz- pečale med navzočim učiteljstvom.

Za dopisi je prišlo kratko, a jedrnatno poročilo tajnice gđ. Westerjeve o „Zavezini“ skupščini v Radovljici. Tu bodi omen- jeno, da ima naše društvo v tovarišici Westerjevi agilno članico, ki je jako vneto za organizatorično delo; mskateri tovarišici pa tudi tovarišu bi bila lahko zgled stanovske zavednosti.

Tovariš S. Krotký je poročal o dunajskem zborovanju ter posebno o sestanku spodnještajerskih delegatov: iz njegovega referata smo posneli, da se bliža kriza v „Zvezi“ h koncu ter se vrši občni zbor tekem prosinca v Celju.

Kot tretji poročevalec je nastopil tov. Kokl in obravnaval zanimiv tema: „Kulturno delo učiteljstva izven šole in njega stik z narodom“. Glede političkega delovanja je omenil gotovo umestne besede, da ne sme stati učiteljstvo sedaj, ko se bje ljut boj za šolo na strani, ampak krepko biti na braniku za naše ideje. Na predlog tov. Westerjeve se naprosi tov. Kokl; da svoje predavanje pri prih. zborovanju dovrši in se bo tedaj tudi izvolil odsek za izvenšolsko delovanje.

Tov. Polanec želi, naj bi se pričelo društveno leto zaeno s šolskim letom; tov. Špan meni, da bi prišli s tem v konflikt z društvenimi pravili; končno se sklene vzeti to določbo v nova pravila, ki se predlože občenemu zboru.

Pri slučajnostih želi gđ. Feigl pojasnila glede prispevkov „Zvezi“; sklene se počakati do občenega zbora. Tov. Kokl pri- poroča pristop k „Čebel. društvu“ in naročitev „Slov. Čebelarja“. Na predlog tovariša Vrščiča se sklene poslati vsem članom učit. društva okrožnico v prav ostrem tonu, da se opozori one druš- venike, ki dosledno ignorirajo društvena zborovanja, na stanovske dolžnosti. Tov. Krotký priporoča vsestransko razširjanje družb i- nega koledarja. Za „Zvezino“ zborovanje se izvolijo delegatom tov. Wester, Kokl in Krotký.

Tokratno zborovanje je bilo izredno animirano in bi le bilo zeleti, da pride i v naše društvo več gibanja. Občni zbor se vrši prvi četrtek po celjskem zborovanju.

Šmarnsko-rogaško učiteljsko društvo je zborovalo dne 19. novembra v Šmarju pri Jelšah. Podpredsednik Sekirnik presrečno pozdravi navzoče, sosebno nove člane: tov. Debelaka,

*) Shod državne zveze avstr. profesorskih društev, ki se je vršil l. in 2. t. m. v Ljubli je sprejel soglasno sledečo resolucijo: „Za sklepe odbora kaknega društva je v smislu društvenih pravil in društvenega zakona odgovoren edino odbor. Posamezni odborniki se zaradi izvršitve odberovih (oziroma društvenih) sklepov ne morejo osebno kot profesorji in učitelji klicati na odgovornost in disciplinarno kaznovati!“